

МОШТАНИЦА У КУЛТУРНОЈ ИСТОРИЈИ СРБА

Саџак, Младенко (2023), *Манастир Моштаница*. (Манастир Св. Арханђела Михајла, звани Моштаница, под Козаром планином, у историји, предању и култури српског народа), Бања Лука: Центар за српске студије.

Професор доктор Младенко Саџак, редовни професор на Филолошком факултету Универзитета у Бањој Луци, остварио је значајан академски подвиг објављивањем монографије *Манастир Моштаница* 2023. године. Користећи велики број историјских извора, богату литературу и директне увиде са терена, аутор на 378 страница представља изузетно детаљан и свеобухватан приказ историје манастира Моштанице, истражујући многобројне аспекте који ће заинтересовати како историчаре тако и поштоваоце културне баштине Српске православне цркве.

Дјело се састоји од девет поглавља, заокружених Поговором, обимном Литературом, која обухвата 20 страница, као и Регистром личних имена и информативном Биљешком о аутору. Свако поглавље истиче се као самостална научна студија, пружајући нове и иновативне увиде који обогаћују корпус српске историјске науке. У првом поглављу, насловљеном Босанска Крајина – земља, вјера и народ (11–44), Саџак вјешто реконструише историју Босанске Крајине и српског народа, с нагласком на 14. и 15. вијек. То је вријеме од велике важности не само за регионалну историју, већ и за културно-историјско наслеђе манастира Моштанице. Наредно поглавље, под насловом Досадашњи описи манастира Моштанице (45–72), посвећено је критичком прегледу радова разних аутора на тему манастира Моштанице. Саџак не анализира само њихове студије, већ истиче значај њихових појединачних доприноса, омогућавајући тако солидну основу за даља истраживања.

¹ mak050189@gmail.com

Аутор је мастер историје. – Напомена ур.

Кључно поглавље, *Настанак манастира Моштанице (73–132)*, представља срж ове монографије. Аутор овдје уводи иновативан начин истраживања српских православних манастира у Босни и Херцеговини, детаљно испитујући бројне аспекте и користећи различите изворе информација. Сацак храбро представља нове теорије, засноване на научној методи и подржане историјским доказима, откривајући нове, до сада непознате детаље из историје ове светиње. Једно од посебно значајних открића је и предложена идеја о могућем ктатору манастира Моштанице, Вуку Гргуревићу, познатом у народној традицији као Змај Огњени Вук. Поглавље *Архитектура и опис манастирске цркве (135–164)* води читаоца кроз детаљну анализу грађевинских стилова и техника коришћених у манастиру Моштаница. Аутор не само да разматра уникатне архитектонске особине манастира већ и преиспитује постојеће концепције, нудећи нове перспективе. Богатство илустрација доприноси визуелном разумијевању, а упоредна анализа с другим манастирима и црквама обогаћује контекст овог поглавља. Овај дио књиге је извор непроцењивих информација за свакога ко се интересује за историју сакралне архитектуре Српске православне цркве.

Поглавље *Моштаничка хроника (165–224)* је као временски пут кроз столећа, пружа читаоцима хронолошки низ догађаја који су обликовали манастир. Ово поглавље не само да освјетљава значајне моменте у развоју манастира, већ укључује и мање познате детаље који доприносе пуноћи његове историје. У поглављу *Манастирци и подвижници (243–272)* читаоци могу пронаћи биографије значајних особа чији је живот био тијесно испреплетен с манастиром Моштаница. Ове приче нису само свједочанства о животима појединаца већ показатељи духовног и културног наслеђа које су оставили за собом. *Насљеђе (273–310)* је поглавље у којем аутор истражује богатство манастирског духовног и материјалног наслеђа. Описују се различити култови, вриједне књиге, крстови и умјетнички предмети, подсећајући нас на величину и значај манастира у духовном и културном животу заједнице. Поглавље *Прилози српске књижевности* представља збирку књижевних радова који освјетљавају прошлост и дух манастира. Пјесме и приче које су овдје сакупљене нуде снажан увид у културни и духовни значај манастира и служе као свједочанство о његовој важности за људе.

Историја Српске православне цркве у Босни и Херцеговини, а посебно у Босанској Крајини, дуго времена била је занемаривана тема, са ограниченим истраживањима која су једва додиривала површину богате историјске и културне баштине Српске православне цркве на овим просторима. Овакав недостатак пажње особито је био очигледан у случају манастира као што су Моштаница и Гомионица, чија историја и значај дуго нису добили заслужену пажњу у академским круговима. Крајем 20. и почетком 21. вијека ова слика је почела да се мијења, када долази до већег интересовања за писање радова о историји Српске православне цркве и њеним манастирима на територији Босанске Крајине. У овом свјетлу треба гледати и настанак монографије Младенка Сацака. Монографија *Манастир Моштаница* Младенка Сацака означава велики корак напријед у академским истраживањима историје и културе Српске православне цркве. Написано са дубоком академском посвећеношћу и страшћу, ово дјело значајно проширује наше разумијевање и улогу манастира Моштаница у историји и култури српског народа. Сацакова монографија не служи само као веза између прошлости и садашњости, већ нам пружа и чврсте основе за будућа истраживања, утврђујући своју позицију као незаобилазан ресурс за изучавање Српске православне цркве и историје српског народа на територији Босанске Крајине.